REFLECȚII PRIVIND SUVERANITATEA POPORULUI

Doina CUCIURCA

Statul reprezintă o societate umană, aşezată pe un teritoriu determinat şi supusă unei puteri organizate politic şi juridic, cu caracter suveran. Statul este obişnuit să deţină monopolul „constrângerii organizate", deoarece este datoria lui de a edicta reguli de drept şi de a asigura respectarea lor, fie prin convingere, fie prin forţa de constrângere, atunci când aceasta este necesară[1, p.74]. Pentru susţinerea acestei concepţii statul este caracterizat de trei elemente: *poporul sau naţiunea, teritoriul şi puterea de stat sau suveranitatea* [2, p.9-10].

În doctrină, precum şi în actele oficiale, opiniile privind suveranitatea statului au fost şi sunt cele mai diverse, în unele cazuri fiind absolutizată, iar în altele chiar acceptându-se negarea ei completă.

Prima definiţie cunoscută a suveranităţii este dedusă de jurisconsultul roman Proculus în următoarea formulare: *este liber în exterior acel popor care nu este supus puterii unui alt popor* [3, p.74].

Elaborarea şi teoretizarea conceptului de suveranitate începe abia în evul mediu, dobândind contururi mai precise în sec. XV-XVI, când suveranitatea era considerată o trăsătură a puterii monarhilor. Astfel, Jean Bodin defineşte suveranitatea ca *summa potestas* care nu recunoaşte nici o altă autoritate superioară. După Jean Bodin, suveranitatea fiind *absolută, perpetuă, indivizibilă, inalienabilă şi imprescriptibilă*, tot el menţionează că *numai comunităţile suverane erau state în sensul propriu al cuvântului* [4, p.8].

După Revoluţia Franceză din 1789, prin Declaraţia drepturilor omului şi cetăţeanului, suveranitatea capătă o altă faţetă care prevede că *suveranitatea rezidă în popor, este unică şi indivizibilă, imprescriptibilă şi inalienabilă.* Această reglementare pune începutul transformării suveranităţii de stat în suveranitate naţională, *summa potestas* nu mai poate fi personificată de conducătorul statului, dar de naţiune în totalitatea ei. Este necesar de menţionat că, totodată, dispare şi caracterul absolut al suveranităţii. În aceeaşi perioadă, apar teoriile democratice în legătură cu suveranitatea, cum sunt *teoria suveranităţii populare* şi *teoria suveranităţii naţionale*.

Jean Bodin este primul gânditor care recunoaşte într-o viziune modernă că suveranitatea aparţine în mod natural şi originar poporului [5, p.29]. În concepţia filozofului francez Jean-Jacques Rousseau, suveranitatea poporului este rezultatul sumei aritmetice a cotelor-părţi de suveranitate, astfel încât poporul devine titular al puterii prin acordul de voinţă al fiecărui individ, exprimat în cadrul unui pact social. Deţinerea de către acesta a unei cote-părţi de putere face posibilă, din punct de vedere teoretic exercitarea nemijlocită a puterii de către fiecare cetăţean, întrucât voinţa colectivă nu poate fi reprezentată fără a se anula însăşi esenţa suveranităţii, constând din însumarea voinţelor particulare. Cum fiecare cetăţean deţine o cotă-parte

delimitată de suveranitate, este îndreptățit să participe direct la guvernare, nefiind nevoie să fie reprezentată Suveranitatea, afirmă Jean-Jacques Rousseau, atribuită aritmetic poporului este exercitată prin organisme mandatate de popor cu atribuții de guvernare [6, p.222].

Astfel, potrivit concepției lui Jean-Jacques Rousseau, dreptul poporului de a participa la guvernare se exprimă prin vot şi nu poate fi refuzat niciunui cetățean, deoarece dreptul îi aparține în calitatea sa de titular al unui fragment de suveranitate, concepție care stă la baza votului universal. Din concepția lui Jean-Jacques Rousseau, putem deduce şi concepția revocării reprezentanților poporului, în cazul în care aceştia îşi încalcă mandatul imperativ ce îi leagă de alegători. Această concepție o întâlnim şi în istoria dezvoltării constituționale a statelor europene.

O altă teorie democratică este teoria *suveranității naționale*, susținută de Sieyes, care expunea ideea că suveranitatea rezidă în popor, el conceptând poporul ca un corp abstract, în care se topesc voințele individuale, devenind astfel națiune.

Națiunea în calitatea de titular al suveranității a apărut ca o alternativă a monarhiei şi, potrivit acestei concepții, cetățeanului nu îi revine nici un fragment de suveranitate, deoarece aceasta este indivizibilă şi nu poate fi divizată în cote părți. În acest sens, se cere de menționat că concepția constituțională modernă este construită pe *teoria suveranității naționale* şi pe principiul reprezentării, potrivit căruia membrii legislativului nu primesc de la alegători un mandat imperativ, dar unul reprezentativ. Potrivit acestei concepții, simbolul instituțional al suveranității naționale este Parlamentul format din reprezentanții poporului.

În condițiile dezvoltării democrațiilor avansate, statele au reglementat expres în textele legilor fundamentale teoria suveranității naționale sau populare. Astfel, Constituția Franței, din 1958, în art.3 alin.(1) proclamă că *suveranitatea națională aparține poporului*. Constituția RFG, adoptată la 23 mai 1949, în art.20 alin.(2) prevede că *suveranitatea emană de la popor*. Constituția Italiei, promulgată la 27 decembrie 1947, prevede că *suveranitatea aparține poporului, care o exercită sub formele şi în limitele fixate de Constituție*. Constituția Spaniei, adoptată în 1978, prevede în art.1 alin.(2) că *suveranitatea națională constă în poporul spaniol, cel care emană puterile statului*. Constituția României, din 21 noiembrie 1991, revizuită la 18 septembrie 2003, în art.2 alin.(1) prevede că *suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice şi corecte, precum şi prin referendum*. Constituția Portugaliei, din 1976, în art.111 prevede că *puterea politică aparține poporului şi se exercită în condițiile stabilite în Constituție*, iar în art.112 prevede că *participarea directă şi activă a cetățenilor la viața*

politică este condiția și instrumentul fundamental pentru a se ajunge la consolidarea sistemului democratic. Constituția Slovaciei, adoptată la 3 septembrie 1992, prevede că *puterea de stat aparține cetățenilor, care o exercită direct sau prin reprezentanții lor aleși.* Constituția Cehiei, adoptată la 16 decembrie 1992, prevede că *poporul este sursa întregii autorități a statului, el o exercită prin organele puterii legislative, executive și judecătorești*. Constituția Suediei, promulgată în 1974, prevede în art.1 că *în Suedia, suveranitatea emană de la popor. Suveranitatea națională suedeză este fundamentată pe libertatea de opinie și pe sufragiul universal și egal. Ea se realizează printr-un regim constituțional reprezentativ și parlamentar și printr-o gestiune autonomă a colectivităților teritoriale. Suveranitatea se exercită în conformitate cu legile.*

Reglementarea la nivel constituțional a principiului suveranității naționale sau populare a invocat opțiunea pentru una din cele două teorii democratice asupra suveranității, în asemenea circumstanță teoria care s-a impus a fost teoria suveranității naționale, unele constituții folosind chiar termenul de „popor".

Deci suveranitatea poate fi definită ca o trăsătură esențială a puterii de stat, reprezentând faptul că aceasta este singura putere cu caracter statal în interiorul unui stat, fiind supremă în raport cu toate celelalte puteri, de natură nestatală, care există și se manifestă pe teritoriul unui stat și care îi sunt subordonate, precum și independența în planul relațiilor internaționale, în raporturile cu celelalte state și cu alți subiecți ai dreptului internațional public. Puterea politică primează asupra oricăror alte forțe în limitele teritoriului statului și ea are caracter exclusiv, eliminând, în drept, orice altă autoritate statală [7, p.22-25].

Referințe:

1. GUCEAC, I. *Curs elementar de drept constituțional*. Chișinău: Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Academia de Poliție „Ștefan cel Mare", vol. I, 2001. ISBN 9975-930-26-3.
2. POPESCU, C.L. *Autonomia locală și integrarea europeană*. Bucureşti: All Beck, 1999. ISBN 973-98766-2-5.
3. DELEANU, I. *Instituții și proceduri constituționale*. Arad: Servo-Sat, 2001. ISBN 973-655-957-2.
4. VRABIE, G. Constituția Europeană – Constituția României. Reflecții privind suveranitatea. În: *Revista de Drept Public*, 2003, nr.3, p.8.
5. IONESCU, C. Principiul suveranității poporului – factor structurat al democrației constituționale. În: *Revista de Drept Public*, Serie nouă, anul II(20), nr.1-2, ianuarie-decembrie 1996, p.29.
5. ROUSSEAU, J.J. *Contractul social*. Bucureşti: Editura ştiințifică, 1957.
6. DELEANU, I. *Drept constituțional și instituții politice. Teoria generală*. Bucureşti: Europa Nova, 1996. ISBN 973-918-335-2.